

СТАНОВИЩЕ

на дисертационен труд за присъждането на образователната и научна степен „доктор” на тема „Персонификациите в римското изкуство от територията на България (I-III в.)“, с автор Елина Антонова Анастасова, ИИИЗк-БАН

от доц. д-р Иво Топалилов, ИБЦТ – БАН

Дисертационният труд е в обем от 616 страници и съдържа две части: аналитичен текст (300 стр.) и Каталог (270 стр.), допълнен с приложения (карти). Първата част съдържа Увод, шест глави, заключение и списък на използваната литература, докато втора част: каталог на използвания в труда емпиричен материал (227 каталожни номера) и десет карти, онагледяващи аналитичния текст.

В представеният труд се изследва една категория абстрактни образи, която въпреки значителното количество паметници открити в България все още не е била обект на обобщаващо изследване. Именно тази празнина се опитва за запълни изследването на Елина Анастасова, като сред целите, които тя си поставя, наред с разглеждането на спецификите на иконографията, форма, стил и контекст, е и да открие мястото на тези паметници в контекста на римското императорско изкуство (с. 3). А това би могло да се извърши чрез изследването най-вече на каменната пластика, чийто паметници са и най-разнообразни по своята функционалност: култови статуи, вотивни статуетки и релефи, надгробни плочи, саркофази и други подобни, архитектурни детайли и други. Впрочем, освен това се вземат под внимание и данните на малката бронзова пластика, глиптиката и където е възможно и емисиите на бронзовото провинциално монетосечене в Тракия като сравнителен материал, но и за придобиване на по-добра представа за разпространението и популярността на изображенията на персонификациите в римските провинции, разположени в границите на днешната територия на България. В случая прави впечатление отсъствието на мозаичните подове в изследването поради спецификата им.

В началото на изследването си Елина Анастасова ни въвежда в проблематиката представяйки в основни форми произхода, развитието и значението на персонификациите в античното изкуство. За да се постигнат поставените задачи докторантът събира и анализира изображенията на всичките открити до момента персонификации, които са разделени на няколко основни категории: персонификации на

природни феномени - Хелиос-Сол, Селена-Луна, Еос; Океан и Айон, най-често върху релефите с изображението на Митра и съответно вписващи се в нейната доктрина, персонификации на реки, на чувства и емоции, на качества и добродетели, на състояние на тялото и не на последно място - на абстрактни концепции и връзката им с императорската пропаганда. А това са Немезида, Нике-Виктория, Хигия, многоликия Ерос, разгледан като персонификация на любовта и непреодолимото желание, но и с факла като Гений на смъртта, Тюхе-Фортуна, Бонус Евентус, Пудицития. Предложеното разделение оформя и структурата на тази част на представения труд, а анализирането на паметниците се извършва чрез използването на няколко метода – стилков, иконографски, сравнителен и картографски.

Направеният анализ позволява да се прецизират датировките на паметниците, да се потърси най-ранната поява на образите на персонификациите и да се изследва продължителността на тяхното използване. Той също така повдига и някои въпроси, свързани и с предназначението на част от изследваните персонификации, като например настояването за връзка между идентичността на градовете и речното божество, изобразено върху реверсите на местното монетосечене (с.78), за елинистическите прототипи на скулптурните изображения на Ерос и тяхната популярност през римския период (с.97) и същевременно като Гений на смъртта, оказало влияние върху разпространението му (с. 100), за наличието на скулптурно ателие в Дуросторум (с. 106), част от паметниците на Виктория да се свържат с имперската пропаганда (с. 245) и др.

Направеният анализ позволява също така да се изследват спецификите на местното производство и да се маркират основните влияния и паралели с изкуството на Рим и съседните източни провинции. Изследването на отделните категории каменна пластика не би било пълно без проучването на ролята на военната и градската култура, както и контекста, в който се откриват паметниците – обществен или частен; в градска или извънградска среда. А това позволява да се разкрие начинът по който се възприемат и разпространяват новите изображения.

Всичко това позволява на автора да направи обобщение върху основните иконографии, форма и стил на паметниците с персонификации от България, както и да се очертае териториалното разпространение и датировка на разгледаните персонажи. Сравнението с образите върху малката бронзова пластика, глиптиката и римското императорско монетосечене, допринасят значително да се направят наблюдения върху предпочитаните иконографии при различните видове паметници. Освен това е отделено внимание върху уместността и съчетаването на различни категории персонификации

върху един паметник и са изказани предположения за наличието на местни ателиета и майстори на каменната пластика от България. Логично, въпросите 1.) Какви персонификации се срещат върху различните категории паметници на каменната пластика от България?, 2). Как и защо се съчетават различните видове персонификации върху един паметник? и 3). Могат ли образите на персонификации да определят контекста на паметника, в случай, че той не е известен? получават в края и своите отговори. Отговорите на тези въпроси, наред с дискутирането на проблемите на майстори, ателиета, центрове за производство, импорти, влияния и паралели при копирането на иконографии на персонификации, контекст и символика на персонифицирания образ, представя Елина Антонова Анастасова като учен, който учее да формулира свои оригинални тези, които са и аргументирано защитени. Поздравявам я за тази смелост.

Нужно е да отбележим че състоянието на проучванията и липсата на цялостно публикуване на каменната пластика в последните десетилетия прави повече или по-малко някои от заключенията, свързани с географското разпределение на паметниците с предварителен характер.

Използваната литература включва общо 436 заглавия, от които 197 заглавия са на кирилица и 239 заглавия на латиница.

При наукометричните показатели, при изискуеми 80 т., Елина Анастасова има общо 100 т. (група А: показател 1 (представен завършен дисертационен труд) = 50 т.; Група Г: Сума от показатели от 6 до 15 (показател 9 = 5 статии X 10 т.) = 50 т.). Дисертантът има общо 5 научни публикации по темата и три участия в научни форуми и участие в проект в чужбина, с което покрива изискуемия минимум.

Авторефератът добре представя текста на труда и коректно отразява научните му достижения.

След запознаване с дисертационния труд, анализ на неговата значимост и съдържашите се в него научни приноси, давам своето **положително становище** и препоръчвам на уважаемото научно жури **да присъди** на Елина Антонова Анастасова образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност Изкуствознание и изобразителни изкуства, в област на висше образование 8. Изкуства, професионално направление 8.1. Теория на изкуствата.

2.10.2023 г.

гр. София

доц. д-р Иво Топалилов: